

గ్రంథాంతరము
తేల ప్రా.లు.

ఆంధ్రరాష్ట్రము 234

వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్య

A

ముద్రాపకులు

శ్రీ సాధన ముద్రాశాల

అనంతపురము

రెండవ కూర్పు

వెల ఒక అణా

ఆంధ్ర మహాసభ వారిచే ప్రచురితము.

ప్రతులు

ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసు సంఘ కార్యాలయమున
దొరకును.

మొదటి కూర్పు విన్నవము.

ఇందాంధ్రసమస్యలలో ముఖ్యమగు రాష్ట్రవాదము-తదగ్గతలు వివరింపబడుటచే దీనిని 'ఆంధ్రరాష్ట్రము' అనుట తటస్థించినది.

కాంగ్రెస్ కార్యవర్గమువారిని ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెస్ సంఘమును, ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెస్ సంఘమువారిని ఆంధ్రమహాసభ-ఆంధ్రప్రజలను తీవ్రమగు వ్యతిరేకతతో శాసనసభ్యులచేతను, ప్రభుత్వముచేతను ఆంధ్రరాష్ట్ర విభజన మంగీకరింపజేయవలెను. ఆంధ్రమహాసభను రాజకీయాభిప్రాయములతో సంబంధములేక ఆంధ్రరాష్ట్రవాద మంగీకరించు ఆంధ్రులందరు ప్రవేశించుటకు, ఆందోళన మొనరించుటకు అనువగు ప్రజాసంస్థగ జేయవలెను. శాసన సభ్యులు వెంటనే తీర్మానము నుపపాదించవలెను. ఆంధ్రరాష్ట్రమును బడయవలెను. రాష్ట్రార్హతను నాయోపినంతవరకు చర్చించితిని. దొంగులుండిన క్షమింతురుగాక. ఈగ్రంథము నుచితముగ ముద్రించి యిచ్చిన సత్తెనపల్లి శ్రీకృష్ణామద్రాక్షరకాలాధిపతులకును, మిత్రులు శ్రీ బత్తుల రామదాసుగారికిని నేనెంతయు కృతజ్ఞుడను.

సత్తెనపల్లి
౫-౯-౩౭

ఇట్లు ఆంధ్రసేనాభిలాషి,
వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్య.

రెండవకూర్పు విన్నవము.

ఈ 'ఆంధ్రరాష్ట్రము' మొదటికూర్పు రెండు నెలలలోనే అయిపోయినవి. అనేకమంది మిత్రులు ప్రతులను కోరియున్నను లేవనవలసివచ్చెను. వ్రచురణమునకు పలువురు కోరియుండిరి కాని వ్యక్తులకుగాక, ప్రజాసంస్థల కివ్వదలంచితిని, అందును ఆంధ్రమహాసభయగుట సంతసదాముకము. వారికి నేనెంతయు కృతజ్ఞుడను.

మకాం ఆనంతపురం
౨౪-౪-౩౮

ఇట్లు తమ విధేయుడు,
వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్య.

ఆంధ్రాభ్యుదయమునకు హేతుభూతులగు
క్తిర్తిశేషులైన దేశోద్ధారక - విశ్వదాత
కాళీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారికి
హృదయపూర్వకముగా భక్తిపురస్కరముగా
ఈ 'ఆంధ్రరాష్ట్రము' సమర్పితము

240

ఓమ్

ఆంధ్ర సమస్య

“తెలుగుజాతికి, బౌరుషంబుగల ద

దిస్వామికన్యాకృపా

కలనంబుంగల దీదృశంబుగ మహా

కష్టంబు లీనాటికిం

గలిగెంగాని కుతూహలకృతరిపురా

ట్రాంతనుతాసృజ్నుదీ

జలసంసిక్తజయేంద్రిరాస్యము మహా

శౌర్యంబు సామాన్యమే!”

—ఆంధ్రపౌరుషము.

పూర్వ గాథ.

ఆంధ్రులు ఐతరేయ బ్రాహ్మణమునందు సయితము బేర్కొనబడి యుండుటవలన నంతకు మిక్కిలి పురాతనవంశజులనుట స్పష్టము. ఆంధ్రులు మున్నుండు కృష్ణాతీర నివాసులుగ నుండి క్రీస్తు శకమునకు గొన్ని శతాబ్దములకు బూర్వమే బందరు సమీపమున శ్రీకాకుళమును బ్రధాననగర మొనరించుకొని రాజ్యపాలన మాచరించి, పిదప అమరావతి చెంత ప్రస్తుతము ధరణి

ఆంధ్రసమస్య

కోటయని పిలువబడు ధాన్యకటకమును ముఖ్యపట్టణముగ స్థాపించుకొని గోదావరి కృష్ణానదుల మధ్యరాజ్యమునంతను నాక్రమించి; పిమ్మట కొంతకాలమునకు దక్షిణాపథమును, ఉత్తరాదేశమును క్రమక్రమముగ వ్యాపించి, తుదకు గంగాతీరమున మగధవంశజుల స్థానమగు పాటలీపుత్రమున కీర్తిస్తుశక ప్రారంభమునకు ౨౭ సంవత్సరముల పూర్వము ఆంధ్రసామ్రాజ్య సింహాసనమధిష్టించి భరత వర్షమునకు సార్వభౌములై ౪౫౦ సంవత్సరములు పరిపాలన మొనరించిరి.

శాలివాహన వంశమున గౌతమీదేవికి జననమంది విశ్వవిజయీకృత యశోవిరాజయై గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి శాతవాహనుడు సుధాన్యకటక నగర మహామంటపమున కీర్తిస్తు పూర్వము ౩౦౦ సంవత్సరముల క్రితము ఆంధ్ర విజయోత్సవమును నెరపెను. ఆంధ్రుల విజ్ఞాన నికేతన మనజెల్లిన ధాన్యకటకమున ననేక దేశాగత విద్యార్థిబృందములు సమీకరించి నిత్యము పదునైదువేల విద్యార్థుల ధ్యయనము గావించుట కాశ్రయమై పవిత్ర కృష్ణవేణీతీరమున విశ్వవిద్యా పరిషత్తుగ బరిధవిల్లి విదేశ యాత్రీకుల హన్ననలతో జెన్నలారాఁరెను. కళింగ పట్నము, శ్రీ ముఖలింగక్షేత్రము, అమరావతీ క్షేత్రము, వేంగీనగరము, విద్యానగరము

అంధ్రసాహిత్యము

.....ఎన్నియో నగరములు వేలసి లోకవిఖ్యాతి
డసి విజ్ఞానుల ప్రశంసకు లోనైనవి. మార్గసౌకర్య
ములుగాని, విశేషముల నరయుటకు అందజేయుటకు
అనువగు సాధనములుగాని లేని తెలియజాలని దేశము
లకు, ఖండాంతరములకు, దీవులకు బోసాహసించి,
సంవత్సరముల తరబడియు పడవలలో ప్రయాణ మొన
రించి, వివిధ దేశములలో తమ వస్తుసామగ్రిని, వస్త్ర
వరంపరను విక్రయించి స్వర్ణ వాహినులచే అంధ్రమాతృ
పాదపద్మముల పూజన మొనరింప గలిగిన అంధ్ర
వాణిజ్య దీక్షాదక్షతలు వివిధ దేశ చారిత్రక పరిశో
ధకులకు నేటికిని ఆధారభూతములై, ఆశ్చర్య జనకము
లుగ నున్నవి.

అటుపైని నోరుగల్గున బ్రవృత్తిలైన కాకతీయవంశ
జులగు ప్రతాపరుద్ర యద్రమదేవుల చారిత్రములు
నుప్రసిద్ధములు. మరియు బళ్ళారి మండలమున పంపా
నరోవర ప్రాంతమున విజయనగరమును బాలించి దిగ్వి
జయ యాత్రల నొనరించి ఏకచ్ఛత్రముగ క్రీ. శ. ౧౫౬౫
వరకు పాలన మొనరించిన శ్రీకృష్ణదేవరాయల యశ
శ్చంద్రికలు అంధ్రజాతీయ జీవన వికాస మొనరించెను.

మధ్యయుగమునందలి వేంగీచాళుక్యుల పరాక్ర
మమును పల్నాటివీరుల వీరవిహారమును, త్సత్రియ

ఆంధ్రసమస్య

పుంగవుల ఊత్రమును, నాయకుల నాయకత్వమును, కమ్మవీరుల కదనపాండిత్యమును, రెడ్డియోధుల రోషావేళ సంకలిత సమరసన్నాహమును, మంత్రీశిఖామణుల మహిత మంత్రాంగ సమర్థతలును, వివిధ చేళీయుల దండయాత్రల నుండి, దాడులనుండి, దోపిడుల నుండి నిరంతర మాంధ్రదేశము రక్షింపబడెను. ఆంధ్రమాత సిగపూ వాడని మహాగౌరవ భాజనయై పలువిధ భాషారాష్ట్రమాతలలో తలనెత్తుకొని తిరుగుభాగ్యము బొందెను. తద్యశోప్రభలు దిగంత విశ్రాంతములయి ప్రకాశించినవి. శ్రీ కృష్ణదేవరాయల పాలనమున నాంధ్రుల స్వాతంత్ర్యము, సారస్వతము, భాషావైదుష్యము, కళలు, రాజనీతి, రాజకీయదక్షతలు - వీనికొక మహద్దశ. అది అంతటితో నంతర్దశ నందినది. ఈ వంశీకులు విజయనగరమును మహమ్మదీయులకు గోల్పోయినపిదప చంద్రగిరివద్ద రాజ్యపేలిరి. చెన్నపురియం దాంగ్లేయులు నివాస మేర్పరచుకొనుట కాశ్రయార్థమొసంగబడిన కొట మొదలగు స్థలముల ననుగ్రహించిన దీరాజవంశీకులే!

రాజకీయముగ మహమ్మదీయ సామ్రాజ్యము ఆంధ్రభూమి నాక్రమించినను ఆర్థికముగ నేనాడు బిటీషు పాలనము ఆంధ్రజాతి నానరించెనో, ఏనాడు చంద్రగిరి

రాజు చెన్నపురిని ఆంగ్లేయుల హస్తగత మొనరించెనో,
 ఏనాడాంధ్రదేశమును బిటిషు ప్రభుత్వమును, హైదరా
 బాదు నవాబును ఒండొరులు పంచుకొనిరో ఆదిన
 మాంధ్ర దౌర్భాగ్యదినము. అంతటితో ఆంధ్రము
 ఛిన్నాభిన్నమై చీలికలై ఆంధ్ర కటుంబము విభాజ్యమై
 ఆంధ్రవిజ్ఞానాభివృద్ధి, ఆంధ్ర ఆర్థికాభివృద్ధి, ఆంధ్ర
 తేజోభివృద్ధి, ఆంధ్ర ఐక్యతాభివృద్ధి, అది యిది యననేల
 ఆంధ్ర సర్వస్వము దారములేని దండతీరున దారియు
 తెన్నునులేనిదై ఆంధ్రతత్వము ఆంధ్రసమస్యారూపము
 దాల్చువలసివచ్చెను,

నిజాము రాజ్యములోని అధికప్రాంతమును మధ్య
 రాష్ట్రములలోని బస్తరుసంస్థానము, చాందాజిల్లాయును
 చెన్నరాజధానిలోని గంజాం, పిశాఖిపట్నము, గోదా
 వరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు, చిత్తూరు, అనంత
 పురం, కడప, కర్నూలు, బళ్ళారి మండలములును;
 మైసూరులోని గొంతభాగమును చేరిన విశాలదేశము
 ఆంధ్రదేశము. ఇట్టి సుప్రసిద్ధ పూర్వచరిత్రగల పవిత్ర
 దేశము ఆంధ్రుల జన్మభూమి.

ఈవిధముగ ననేక సంస్థానములలో పలుతావుల
 నున్న ఆంధ్రభూమిలో గొంత భాగము బిటిషువారి

ఆంధ్రసమస్య

హస్తగతమగుటతో ఆంధ్రులలో పరస్పర మెడబాటు
తటస్థించెను.

నైజాములోని ఆంధ్రులకుగాని, మైసూరులోని
ఆంధ్రులకుగాని భాషావిషయికముగ బ్రిటీషు ఆంధ్రు
లతో పనియుండిన (అదియు నరుజే) నుండవచ్చునేమో
గాని, ఆర్థికముగగాని, వ్యవహారికముగగాని, రాజ
కీయముగగాని పరస్పర సంప్రదింపులతో బనియేలేదు.
నైజాం (హైదరాబాదు) మహమ్మదీయ సంస్థానముగుట
చేతను, అచటి విజ్ఞానము, నడవడి, కృషి, అచటి లిపి,
భాష అంతయు మహమ్మదీయానుయాయగుటవల
నను, వారి ఆచారములు, వ్యవహారములు, భేదించు
చున్నవి. అటులే మైసూరు సంస్థానము కన్నడులదగు
టచేతను, వారి యాచారములు, సాంప్రదాయములు
భాషా, లిపులు కొంతవరకు మనలను పోలియుండినను
రాజకీయార్థిక వ్యవహారిక సంబంధములు లేనందున
లక్ష్యము భిన్నమై వేరుమార్గమున నడువజొచ్చెను.

ఈ ప్రాంతారణములచే ఆంధ్రభూమి పలుపేలికలు
గను, చీలికలుగను విభజింపబడుటతో నెన్నివేల సంవ
త్సరములనుండియో ఏకోన్నతమై బలాధికమై, ఐక్యమై,
సాహసోపేతమై వరలిన ఆంధ్రజాతి-భిన్నాభిన్నములుగ
నేర్పడి పలువతాకములక్రింద ప్రాణములు నిల్చుకొన

సభిగమ్యమగుటతో ఆంధ్రపతాకము విస్మరింపబడెను.
ఆంధ్రజాతి పిరికివందయాయెను. ఆంధ్రులు అంధులైరి.

(బిటిషు ప్రజలు వర్తకులుగ నేనాడు చెన్న
పురిలో తమ కోటను ఆంధ్రుల దయాధర్మములచే
నిర్మాణ మొనరించుకొనిరో, పరిపాలన మేనాడు చెన్న
పురిలో ప్రారంభింపబడినదో ఆనాడే ఆంగ్లమానస
పుత్రులుగ మారిపోయిన తమిళసోదరులు బిటిషు
వారి పంచజేరి ఆంధ్రుల ఆచార వ్యవహారములకును,
ఆంధ్రుల విజ్ఞానమునకును చివరకు ఆంధ్రుల ఆహార
పానీయములకును భిన్నముగనున్న ఆంగ్లేయులయో,
తమిళ సోదరులయో ఆచార వ్యవహారపరంపరలను మన
అనుదిన జీవితములో చొప్పించుటతో; అప్పటికి అననేల
ఇప్పటికిని ప్రజలదృష్టి నగరములకును, నగరములలో
దినదినము దిగుమతియగుచుండు నాగరికతపై నను ప్రసరిం
చుచు, స్వతంత్రబుద్ధి నశించి, స్వజాతిగౌరవ మడుగంటి,
స్వీయసిద్ధాంతములు ఆచార వ్యవహారములు అసంగత
ములై, చంకదస్త్రముల ఆశలతో ఉద్యోగమును పేరిట
దాస్యమునకు, నౌకరీలకు మళ్ళి ఆంగ్లేయులయొక్కయు
తమిళులయొక్కయు, దయాధర్మములకు బిచ్చమెత్త
వలసి వచ్చెను. అంతటితో వారికి భావదాసు లైపోవు
టయు తటస్థించెను. ఏనా ముద్యోగకాంక్షితులే విజ్ఞాన

ఆంధ్రసమస్య

ఘనులుగ తలంపబడజొచ్చిరో, పెద్దలుగ పూజింపబడ
జొచ్చిరో, అట్టి యీ ఆధునికులు తమిళాంగ్ల వేషములతో
గ్రామసీమలలోని కేనాడు ప్రత్యక్షమైరో ఆనాడే యావ
దాంధ్రదృష్టి వర్ధాప్రాపకమైపోయెను. ఆంధ్రభూమి
లోని ఉత్తరాదిభాగముగ నైజాం రాష్ట్రీయులు, (మధ్య
రాష్ట్రీయులసంగతి యటుండనిండు) మహమ్మదీయాను
యాయులుగను, దక్షిణాదివారు ఆంగ్ల అరవ సంప్ర
దాయ వ్యవహారానుయాయులుగను, పశ్చిమాంధ్ర
భూభాగమున మైసూరు రాష్ట్రమున నివసించు ఆంధ్రులు
కన్నడ వేషభాషా సాంప్రదాయానుయాయులుగను నల
వాటువడుటచే మధ్యాంధ్రులతో సంబంధ మంతరించెను.
దినదినము ఆంధ్రుల భావములు హ్రస్వీకరింపబడి ఆంధ్ర
తత్వము హృదయసీమల నెడబాసెను, ఆంధ్రనమ్మి
జీవితము మరపుతగిలెను. వ్యష్టిజీవనమే ప్రధానముగ,
పొట్టతిప్పలే పరమార్థముగ, నౌకరీసంపాదనమే ఉద్య
మముగ ఆంధ్రుల కలవడిపోయెను.

ఆంధ్రజీవితమును, ఆంధ్రజాతీయతయును, భాషా
వ్యవసాయమును, కృషిజీవనమును, ఆర్థికాభివృద్ధియు,
విజ్ఞానవిశేషపరిశ్రమయు, నన్నియు వ్యక్తిజీవితమునకు,
స్వార్థమునకు వినియోగింపబడజొచ్చెను. ఈ విధముగ
నిరుపదవ శతాబ్ద ప్రారంభమువరకు ఆంధ్రుల జాతీయత
విస్మరింప బడెను.

ఆంధ్రుల అంతరాత్మ అంతరించెను. విశాల
దృష్టి గర్భభూతమాయెను. ఇతర రాష్ట్రముల
విజ్ఞానాభివృద్ధులు, ఆర్థికాశయములు, విద్యావివేక
వర్ధనములు దృగ్గోచరము కాజాలకపోయెను. అయినం
తలో నర్దుబాటు చేసికొనుట అవకాశమున్నంతలో
ముడుచుకొనుట, అర్హతాస్థానమును, హక్కును గుర్తిం
చకపోవుట సంభవించెను. అంతవర కాంధ్రత్వము
నిద్రాణమందినదనిన ఊహింతురుగాక! ఆంధ్రులు తమ
శక్తి, ఆదర్శము, వ్యక్తిత్వము, సాహసము, వివేకమును
మరచిరి,

ఏనాడు వంగరాష్ట్రమును విభజించుచు ౧౯౦౬వ
సంవత్సరమున ప్రకటన వెలువడినదో ఆనాడు భారత
దేశమున కంతటికిని నూతనశకదిన మను విషయమున
గాని, కర్జను ప్రభువు తన బెంగాలు విభజన ప్రతి
పాదనముతో భారతరాజకీయములలో నేమి, భారత
విజ్ఞాన కృషులలో నేమి నూతన సంచలనమును గలిగించు
టకు కారణభూతుడాయెననుటలోగాని భేదించువా
రెవరు నుండబోరు. విభజనవార్త ప్రచురమైన వెంటనే
వంగీయులు తమ ఐక్యతకై పోరుసల్ప నిశ్చయించుటతో
బాటు స్వజాతీయ విద్యావిధానములతో విజ్ఞానాభివృద్ధి
కంజవేసిరి. అందులో నిదురించుచున్న భారతజాతి'

ఆంధ్రసమస్య

అందు గాఢనిద్రా ముద్రితమైయున్న ఆంధ్రజాతియును మేల్కొనినది, కనుదెరచినది.

స్వదేశీఉద్యమము, జాతీయవిద్యాభిలాష జనులలో నలముకొనినది. నూత్న తేజముతో మాతృదేశారాధన తత్పరతతో మాతృభాషాభ్యసనము, మాతృభాషాభివృద్ధి. మాతృభాషకై, మాతృదేశమునకై సేవజేయవలయునను తలంపు హెచ్చెను. ఆవిధముగ ౧౯౦౬ లో ప్రాచుర్యవించిన మాతృదేశ సేవాభిరతి, అందుతోజనించిన మాతృభాషా సేవాభిరుచులు సమ్మిళితములై హృదయము లుత్తుంగతరంగములై యువజన భావంబు లుల్లసిల్లెను.

రాష్ట్రాందోళన.

అట్టి యువకుల హృదయ కోలాహలము నూత్నోత్సాహము స్వతంత్రతాశయ ఫలితమా యనునట్లు లీ ఆంధ్రరాష్ట్రాందోళనము ౧౯౧౦ ప్ర సంవత్సరమున నొక పుణ్యదినమున గుంటూరులోని యువజన సాహితీ సంఘము (యంగ్ మెక్స్ లిటరరీ అసోసియేషను) లోని ముచ్చటలలో లోకాభిరామాయణములో నిదియొక అభిరామాయణ మాయెను. శ్రీ జొన్నవిత్తుల గురునాథం, చల్లా శేషగిరిరావు, శిష్టు కాంభోజుగార్లు

వరస్పర సంభాషణములో దేశములోని రాష్ట్రములు
భాషాప్రయుక్తములుగ విభజింపబడవలయుననియు
తత్కాలమున ఆంధ్రరాష్ట్రము ప్రత్యేకము గావింపబడ
వలెననియు తలంచిరి. భాషారాష్ట్రవాద మాంధ్రులే
ప్రారంభించిరనునది నిర్వివాదము.

ఆనాడే ఆంధ్రరాష్ట్రము (భావము) జనించినది.
అది ఆంధ్రులకు పవిత్రదినము. చెట్టునీడ ముచ్చట
లోని 'ఆంధ్రరాష్ట్రము' వ్యాసరూపమున మొట్టమొ
దట దేశాభిమాని (గుంటూరులోని వారపత్రిక)లో
బ్రచురించి శ్రీ చల్లా శేషగిరిరావుగారు ఆంధ్రలోక
మున కర్పించిరి.

తదాది ఎవరికి దోచిన విధమున అనుకూల
ప్రతికూలములతో నాంధ్రరాష్ట్రసమస్య విషయమై
పలువురు ప్రముఖులచే ఆంధ్రప్రతికలలోను, ఆంగ్ల
ప్రతికలలోను, తీవ్రప్రచారము సాగింపబడెను. ఈ
ఆందోళనము ఆంధ్రుల హృదయసీమలయం దదనున
కృషిచేయబడెను. యావదాంధ్రుల హృదయము నాక
ర్పించి అది యొక ముఖ్యసమస్యగ నాంధ్రుల నుత్సాహ
పరచెను. ౧౯౧౦ వ సంవత్సరమున కొందరు యువ
కుల చెట్టునీడ ముచ్చటలలో నుత్పన్నమైన ఆంధ్ర
సమస్య ౧౯౧౩ వ సంవత్సరమునకు మహాసభారంగమున

ఆంధ్రీనమస్య

జేరగలిగెను. అజ్ఞాతవాసములో, భావ పరంపరలలో, ఊహ, గానములలో, పత్రికా వ్యాసములలో మన ఆంధ్రీనమస్య మహాసభామూలముగ నొక శక్తివంత మైన యుద్యమ మాయెను.

“ఒకభాష మాటలాడు జనులలో నొక తల్లిపాలు త్రాగువారికంటె నన్యోన్యభావము హెచ్చు. జాతీయ వ్యక్తి గాఢము. ఐకమత్యము మెండు. కావున ఆంధ్ర భాష నభివృద్ధి పరచినకొలది ఆంధ్రీ జాతీయభావము హెచ్చెను. మరియు లోకమున నేజనుల కధికార పరం పర లధిక యోగ్యమో, స్వాతంత్ర్యము మెండుో వారే బాహుబలము నందును, శౌర్యధైర్యముల యందును, బుద్ధిబలమునందును నధికులై విత్తారన సాధనముల నమ కూర్చుకొనినంపదలతో దులతూగు చున్నారు. వారిలో కవులు, పండితు లుద్భవింతురు. శాస్త్రజ్ఞు లుందురు. కళానిధులు విలసిల్లుదురు. కోవిదులు ప్రబలుదురు. రాజ్యాంగతంత్రీ ప్రవీణు లావిర్భవింతురు. వీరాగ్రేసరు లుత్పన్ను లగుదురు. అట్టి ఆధిక్యత ఆంధ్రీలకు లభించుటకు ఆంధ్రరాష్ట్ర మత్యవసరము. అందుమూలమున నాంధ్రీల కున్నతోత్సాహములును, విశాలదృష్టియు ప్రజ్ఞావికాసమును గలుగును (ఆంధ్రులకు స్వతంత్రరాష్ట్ర ముండిన) నూతనోత్సాహము కలుగును. జీవితాశయము

లున్నతిజెందును. కళాప్రవీణత వర్ధిల్లును. విద్యలు ప్రబలును. కార్యనిర్వాహణోత్సుక్యత యతిశయిల్లును. ఆంధ్రభాషను రాజ్యాంగభాషగ జేయుటకు వీలగును. ఆంధ్రమును రాజ్యాంగభాషగ జేయుటచే భాషాగౌరవ మతిశయించును. అట్టి గౌరవమువలన నాంధ్రభాష త్వరలో నభివృద్ధి జెందును. పాశ్చాత్య నూతన విజ్ఞానము జనులకు నుకరముగ నలవడుటకు ఆంధ్రభాష మూలముగ విద్య నేర్పబడవలెను. అట్లు కానియెడల దేశమున విద్య జాగుగ వ్యాపింపదు. విద్యావ్యాపకము వలననే, విజ్ఞాన ప్రచారమువలననే రాజకీయ సాంఘిక ఆర్థిక అభివృద్ధి కలుగుట కవకాశము కలుగును. రాష్ట్ర నిర్మాణము వలన విద్యా ప్రతిష్ఠాపనములు నుకరము లగును. పారిశ్రామిక కేంద్రము లభివృద్ధి గాంచును. నూతన జలాశయము లేర్పరచ ననువేర్పడును. నిరుద్యోగ సమస్యల బాపుటకు నూతన పంథాల దొక్కనవకాశ మేర్పడును. ఆంధ్రజిల్లాలు ప్రత్యేక రాష్ట్రముగ నేర్పాటు చేయబడుటచేత పరిపాలనా సౌష్టవము సమ కూడును. కేంద్ర ప్రభుత్వముగాని, రాష్ట్ర ప్రభుత్వ ముగాని ఆంధ్రాభిమానముతో నుండుటకు ఒత్తిడిచేయ వీలగును. ప్రభుత్వమువా రాంధ్రుల యభివృద్ధినిగూర్చి యెక్కువ శ్రద్ధను జూపగలుగుటయు ఆంధ్రులెక్కు

ఆంధ్రసమస్య

వగ ప్రభుత్వమువారి సహాయము స్వీకరింపగలుగుటయు తటస్థించును. అరవసోదరులతో నాంధ్రులను కలిపి రాజ్యాంగము నడుపుటచే నాంధ్రుల గృహస్థానములు చెందుట కవకాశము లరుదగుచున్నవి. ఆంధ్రమండలము లను ప్రత్యేక రాష్ట్రముగ నిర్మాణ మొనరించిన యెడల స్వచ్ఛందాభివృద్ధి ప్రయత్నముల కెక్కడవకాశము కలిగి కొంతకాలము లోపలనే ఆంధ్రులు సహజములగు కొన్ని యుత్తమ లక్షణముల నలవరచుకొని భారతీయులలో వన్నె కెక్కగలరు.

ప్రత్యేక రాష్ట్రాందోళనము.

అందుకై ఆంధ్రులెన్నియో సంవత్సరములనుండి ప్రబోధకరమగు సుద్యమమును బయలుదేరదీసి ఆందోళన మొనరించుచున్నారు. ఇట్టి ఆందోళనా ఫలితముగ ౧౯౧౩ వ సంవత్సరమున ఆంధ్రమహాసభ ప్రాదుర్భవించినది. ప్రతీసంవత్సరమున ఆంధ్రరాష్ట్రాందోళనమునకు ఆంధ్రసమస్య ప్రచారమునకు ఆంధ్రాభిమానులందరు నొకచోజేరి నాటి చర్చనీయముల ముచ్చటించి తీర్మానించి కార్యప్రణాళిక ననుసరించి కార్య నిమగ్నలగుచు మహాదుద్యమమును, ప్రజా ఉద్యమమును నిర్వహించు చున్నారు.

ఆంధ్రముహూనభ లీక్రింది ప్రదేశములలో నాయూ
ప్రముఖుల అధ్యక్షతను జయప్రదముగ నిర్వహింప
బడుచున్నవి.

ఆంధ్ర మహాసభలు.

సంవత్సరము	ప్రదేశము	అధ్యక్షులు
౧౯౧౩	బాపట్ల	బయ్యా నరసింహేశ్వరశర్మ
౧౯౧౪	చెజవాడ	న్యాయపతి నుబ్బరావు
౧౯౧౫	విశాఖపట్నము	పానగల్ రాజా
౧౯౧౬	కాకినాడ	మోచర్ల రామచంద్రారావు
౧౯౧౭	నెల్లూరు	కొండా వేంకటప్పయ్య
౧౯౧౮	కడప	నెమిలి పట్టాభిరామరావు
౧౯౧౮ (పత్తేక)	గుంటూరు	కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు
౧౯౧౯	ఆనంతపురం	గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావు
౧౯౨౦	మహానంది	ఎ. రంగనాథమొదలియారు
౧౯౨౧	బరంపురం	రాజాకోటగిరి వేంకటకృష్ణారావు
౧౯౨౨	చిత్తూరు	వేదము వేంకట్రాయకాశ్రీ
౧౯౨౩	—	—
౧౯౨౪	మదరాసు	కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి
౧౯౨౫	బందరు	సామి వేంకటాచలంశెట్టి
౧౯౨౬	ఏలూరు	రాజావేంకటాద్రి ఆప్పారావు
౧౯౨౭	ఆనంతపురం	ఓ. లక్ష్మణస్వామి
౧౯౨౮	నంద్యాల	సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణయ్య

ఆంధ్రసమస్య

౧౯౨౯	బెజవాడ	కె. కోటిరెడ్డి
౧౯౩౦	—	—
౧౯౩౧	గుంటూరు	వరహగిరి వేంకటబోగయ్య
౧౯౩౧ (ప్రత్యేక) చెన్నపురి		కె. కోటిరెడ్డి
౧౯౩౨ (ప్రత్యేక) బెజవాడ		కె. వి. రెడ్డినాయుడు
౧౯౩౩	—	—
౧౯౩౪	విశాఖపట్టణం	దేశపాండ్య నుబ్బరావు
౧౯౩౫	—	—
౧౯౩౬	కాకినాడ	వేమవరపు రామదాసుపంతులు
౧౯౩౭	బెజవాడ	కె. కోటిరెడ్డి
రజతోత్సవం:		టి.ఎల్. రామకృష్ణారెడ్డి

ఈవిధముగ ఆంధ్రసభలు యేటేట జరుపబడి ఆంధ్రాభిలాష చల్లారిపోవలేదని ఆంధ్రులగావ్వివాంఛ మరపు తగులలేదని, ఆంధ్రుల విజ్ఞానకృషుల నుత్తేజ మొనర్చుచు, ప్రజాప్రబోధము గావించుచు నాంధ్రుల యందు నూతనాభ్యున్నతిని, నూతనోత్తేజమును సాహ సమును పలుముఖముల వెదజల్లుచున్నవని ప్రస్ఫుటపర చుచున్నవి.

ఈ సాంవత్సరిక సభలు, మహాసభలు, సభలు జరుపుటమాత్రమేగాక వీనికితోడు రాజకీయాందోళన మును, తీవ్రసంచలనమును సాగించుచు ఆంధ్రరాష్ట్ర సమస్య జీవనసమస్యగ సాగిపోవుచున్నది.

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము

ఆంధ్రసమస్యలలో నొకటగు ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము నామమాత్రపుదే గానిండు. ౧౯౨౬ సం॥ ఏప్రిల్ ౨౬ తేదీన బెజవాడయందు ప్రారంభింపబడెను.

ఉత్తర సర్కారులు

ఆంధ్రదేశమున నుత్తరప్రాంతమగు ఉత్తరసర్కారులనబడు గంజాం, విశాఖపట్నం, ఉభయగోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరుజిల్లాలు ౧౯౬౬వ సంవత్సరము నవంబరు ౧౨వ తేదీన హైదరాబాదు నైజాం బ్రిటీషువారికి (ఈస్టిండియా కంపెనీకి) ౯ లక్షల రూపాయలు లేక అవసరమగు దండు నొసంగు షరతుకు ధ్రువకౌలు కిచ్చెను. ఈకౌలు ౧౯౫౮ లో శాశ్వతమైపోయినది.

౧౯౬౨ లో జరిగిన మైసూరు యుద్ధానంతరం ౧౯౬౪వ సంవత్సరమున తంజావూరు రాజు పదచ్యుతు డగుటతో నెల్లూరు, చిత్తూరు, అనంతపురం (కొంత) మండలములు బ్రిటీషులో చేరెను. దత్తమండలములని వ్యవహరింపబడు కర్నూలు, బళ్ళారి, కడపజిల్లాలు (కొంత) అనంతపురంజిల్లాయును నిజాంవలన ౧౮౦౦వ సంవత్సరమున బ్రిటీషువారికి దత్తత యివ్వబడెను. ఆంధ్రరాష్ట్రముగ ప్రత్యేకింపవలెననికోరు బ్రిటీషు ఆంధ్రజిల్లాలివి.

ఆంధ్రసమస్య

కాంగ్రెసులో ఆంధ్రరాష్ట్రం

ఆంధ్రరాష్ట్రాందోళనము ౧౯౧౩వ సంవత్సరమున ప్రాచుర్యవింపజేయబడినదని ఆంధ్రమహాసభ ప్రారంభింపబడినని నుడివియుంటిని. ఈ రామవాంఛ తగు నాందోళనముతో ప్రజాప్రబోధము గావింపబడుచుండెను. ౧౯౧౬వ సంవత్సరము అనిబిసెంటు అధ్యక్షతను కలకత్తాయందు జరిగిన భారతజాతీయ మహాసభ (కాంగ్రెసు) బాలగంగాధర తిలక్ గారి ఆదేశానుసారం ఆంధ్రుల భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రవాదము న్యాయమనిగ్రహించి కాంగ్రెసు నిర్మాణములో ఆంధ్రజిల్లాలను ప్రత్యేకరాష్ట్రముగ విభజించి ఆంధ్రుల కర్హతాస్థాన మొసంగెను. ౧౯౧౭వ సంవత్సరమున భారతదేశ రాజ్యాంగసంస్కరణల విచారణకు విచ్చేసిన మాంటెగ్యూ ఛమ్సుఫర్డులకు ఆంధ్రరాష్ట్రవాంఛను అర్హతాస్థానమును తెలియజేయుచు ఆంధ్రమహాసభ తరపున విజ్ఞానము సమర్పింపబడెను. ౧౯౧౮వ సంవత్సరము ఇంపీరియల్ కాన్ఫరెన్సులో శ్రీ బి. యన్. శర్మగారు ఆంధ్రరాష్ట్ర తీర్మానము నుపపాదించిరి. ఆంధ్రమహాసభతరపున ఇంగ్లాండుకు రాయబార ముపబడెను. శ్రీ మోచర్ల రామచంద్రరావుగారు జాయింట్ పార్లమెంటరీ కమిటీవారిక ఆంధ్రరాష్ట్రవిభజన మవసరమని

ప్రత్యేకవిన్నపము నొకదాని నొనంగిరి. ౧౯౧౯ వ సంవత్సరమున వెలువడిన మాంట్ ఫర్డు నివేదికలో భాషా రాష్ట్రవాంఛ న్యాయమని అంగీకరింపబడి ౧౯౧౯ వ సం॥ ఇండియా శాసనములో ౫౨ (ఎ) సెక్షను క్రింద రాష్ట్రవిభజన కవకాశము కల్పింపబడెను.

శాసనసభలో ప్రత్యేక రాష్ట్ర తీర్మానము.

౧౯౨౨ వ సంవత్సరము భారత శాసనసభలో శ్రీ జయంతి రామయ్యగారు ఆంధ్రరాష్ట్ర తీర్మానము ముపపాదించిరి. ౧౯౨౬ వ సంవత్సరమున సైమన్ సంఘము రాజ్యాంగ విచారణకు వచ్చినది. ఇండియా గవర్నమెంటు రాష్ట్రపునర్విభజన విషయములో తమ తటస్థ భావమును వెలిబుచ్చుచు రాష్ట్రశాసనసభాభిప్రాయ మవసరమని సైమన్ సంఘానికి పంపిన నివేదికలో వ్రాసిరి.

౧౯౨౭ వ సం॥ మార్చి ౧౯ వ తేదీ చెన్నపురి శాసనసభలో శ్రీ పిల్లలమర్రి ఆంజనేయగారు మద్రాసు రాజధానిలోని ఆంధ్రజిల్లాలను ప్రత్యేక రాష్ట్రంగా విభజించవలెనని తీర్మాన ముపపాదించిరి. అది అధికసంఖ్యాకులచే నంగీకరింపబడెను. ఈ సంవత్సరమే భారతశాసనసభలో కోత తీర్మానముక్రింద తెచ్చిన భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రవిభజన తీర్మాన మంగీ

ఆంధ్రసమస్య

కరింపబడెను. ఈ సంవత్సరమే శ్రీ వరహగిరి వేంకట జోగయ్యగారు భారత శాసనసభలో ఆంధ్రరాష్ట్ర తీర్మాన ముపపాదించిరి. శ్రీ వేమవరపు రామచాను గారు స్టేటుకౌన్సిలులో నొక తీర్మానము దెచ్చిరి. ఈ సంవత్సరముననే చాలా ఆందోళన జరుపబడెను.

మరల ౧౯౨౮ వ సంవత్సరం మార్చి ౧ వ తేది శ్రీ పిల్లలమరికి ఆంజనేయులుగారు క్రిందట సంవత్సరపు తీర్మానఫలితము తెలియుటకు, శాసనసభ్యుల అభిప్రాయము దెల్పుటకు, ప్రభుత్వ తాటస్థ్యమును విమర్శించుటకు కోత తీర్మానము తెచ్చిరి. అదియును గెల్చెను.

నెహ్రూనివేదిక నిర్ణయము.

౧౯౨౮ అక్టోబరు ౨౮-౨౯ తేదీలయందు డా॥ అన్సారీగారి అధ్యక్షతను అఖిలపక్ష మహాసభ లక్నోలో జరిగి ఆంధ్రరాష్ట్రమును వెంటనే ప్రత్యేకించ వలెనని తీర్మానించిరి. ౧౯౨౮ డిశంబరు ౨౮-౨౯ ల యందును, ౧౯౨౯ జనవరి ౫-౭ తేదీలయందును కలకత్తాలో జరిగిన ఇండియన్ నేషనల్ కన్వెన్షను నందు ఆంధ్ర కర్నాటక రాష్ట్రములు వెంటనే ఏర్పాటు గావించబడవలెనని తీర్మానింపబడెను. ౧౯౨౮ వ

సంవత్సరములో తయారైన నెహ్రూనివేదిక ఆంధ్ర రాష్ట్ర విభజన మత్యవసరముని తీర్మానించెను.

౧౯౨౯లో సైమన్ సంఘునివేదిక ప్రకటింపబడి నది. ఆంధ్రరాష్ట్ర సమస్య సాధారణాందోళనముగ తలంప వీలులేదనియు, నదియొక తీవ్ర రాజకీయ సమస్యగ పరిణమిల్ల గలదనియు నుడివి సారాంశము తేల్చక గాలిలో విడచివేయబడెను.

మదరాసు ప్రభుత్వపు అడ్డంకు

౧౯౩౦ ఆగష్టు ౧౧వ తేదీ ఇంగ్లాండు ప్రభుత్వ మునకు మదరాసు ప్రభుత్వమువారు మెమో (విజ్ఞాపిక) సమర్పించుచూ ఆంధ్రరాష్ట్రము విభజన చేయవలదని ఘటాపథముగా హెచ్చరించి తమ యధారూపమును బయటగొక్కి పానకములో వుడక వేసిరి.

రౌండుటేబిల్ సభ.

౧౯౩౦లో నమావేశమయిన మొదటి రౌండు టేబిలు సభలో సింధు, ఒరిస్సా రాష్ట్రముల విభజన మంగీకరించుటలో ప్రభుత్వము భాషారాష్ట్రవాదము నంగీకరించెను. శ్రీ మోచర్ల రామచంద్రారావు, ఏ. పి. పాతోగార్లు సభలో నుండియు తామాంధ్రుల మని, ఆంధ్రులు రాష్ట్రము వాంఛించుచున్నారని మరచి పోయిరి.

ఆంధ్రసమస్య

౧౯౩౧ లో రెండవ రాండుటేబిలు సభలో శ్రీ వి. వి. గిరి, బొబ్బిలిరాజాగార్లు ఆంధ్రరాష్ట్రమును ప్రత్యేకముగ విభజింపవలసినదనుచు చెరొక విజ్ఞాపన మును దాఖలుచేసిరి. శ్రీ వి. వి. జోగయ్యగారు ఆంగ్ల దేశములో ప్రచారము గావించిరి.

ఇండియాలో ౧౯౩౨ లో స్టేటుకౌన్సిలుసభలో శ్రీ గోపతి నారాయణస్వామిచెట్టిగారు ఆంధ్రరాష్ట్ర తీర్మానమునకు నోటీసునిచ్చి ఏలనో తీరా ఉపసంహరించుకొనిరి. ఇంతలో ఒరిస్సారాష్ట్ర విభజనతోపాటు ఆంధ్రరాష్ట్ర ప్రాంత్యములోని పర్లాకిమిడి, జయపురం, బరంపురములు ఒరిస్సారాష్ట్రములో కలుపుకొనుచు నొక ప్రభుత్వప్రకటన వెలువడెను. దాని కసమ్మతి తెలుపుటకుగాను శ్రీ వి. వి. జోగయ్యగారు మొదలగు ప్రముఖులు మదరాసు గవర్నరువద్దకు రాయబారము వెల్లిరి. ప్రయోజనము లేకపోవుటచే శ్రీ.వి. వి. జోగయ్య, కె.వి. రెడ్డి నాయుడు, బొబ్బిలిరాజా, యార్లగడ్డ రంగానాయకులు, ఉన్నవ రామలింగంగార్లు ఇండియాప్రతినిధికడకు రాయబారము వెడలిరి. అదియు నిష్ఫలమాయెను. ప్రభుత్వధోరణిలో మార్పుండునా?

బొబ్బిలిరాజాగారి వ్యతిరేకత.

ఇంతలో బొబ్బిలిరాజా మదరాసు ప్రధానమంత్రి

అంధ్రసమస్య

యగుట, వెంటనే ఆంధ్రరాష్ట్ర మక్కరలేవనట తట
స్థించినది.

౧౯౩౩ మార్చి ౧వ తేదీన తెల్ల కాగితము బయట
పడెను. అందు సింధు, ఒరిస్సారాష్ట్రములను నిర్మాణం
చేయసూచించుచూ, ఆంధ్రప్రాంతము ఒరిస్సాలో కలు
వుకొన నుద్దేశము సూచించిరి. శ్రీ బొబ్బిలిరాజా
ఆంధ్రరాష్ట్రం అక్కరలేదనటంలో ఆంధ్రదేశములో
తీవ్రాందోళన బయలుదేరెను. మరల ౧౯౩౩ లో
చెన్నపురి శాసనసభలో ఆంధ్రరాష్ట్ర తీర్మానం ఉపపాదిం
పబడెను. తరువాత జాయింటు పార్లమెంటరీ కమిటీ
సివేదిక ౧౯౩౪ లో ప్రకటింపబడినది. అందులో తెల్ల
కాగితం నల్లబడ్డది. తెలుగువారి మొఖాలు తెల్ల
బారెను.

ఆంధ్రులకు అన్యాయము

౧౯౩౫ లో శ్రీ దేశపాండ్య సుబ్బరావుగారు
ఆంగ్ల దేశంలో ఆంధ్రరాష్ట్ర ప్రచారం గావించిరి. ఒరిస్సా
లో కలిపిన ఆంధ్ర ప్రాంత్యములను విడదీయమని
ఇండియా కార్యదర్శి మొదలగువారికిని విన్నవించిరి.
శక్తితము లేకపోయెను. ప్రచారం విడివిగా సాగించిరి.
అగట్టు అవ లేది ఇండియా ప్రభుత్వశాసనము పార్ల

ఆంధ్రసమస్య

మెంటు అంగీకరించెను. అంతటితో సింధు ఒరిస్సా నూతనరాష్ట్రము లేర్పడెను. ఆంధ్ర ప్రాంతములగు బరంపుర, జయపురం. పర్లాకిమిడిప్రాంతాలు ఒరిస్సాలో కలిసిపోయెను. ఆంధ్రులు అవమానమును అన్యాయమును భరించగలిగిరి.

౧౯౩౬ సంవత్సరము నూతన ఒరిస్సా, సింధు రాష్ట్రాలు ఏప్రిల్ ౧వ తేదీనుండి ప్రారంభింపబడెను. ఆంధ్ర ప్రాంతాలు ఒరిస్సాలో కలిసిపోయినదానికి అనంగీకారంగా శ్రీ గిడుగు రామమూర్తిగారు పర్లాకిమిడి విడచి రాజమహేంద్రవరం జేరి సిరనివాస మేర్పరచుకొనిరి.

౧౯౩౭లో నూతన శాసనసభా ఎన్నికలు జరిగెను. ఆంధ్రులు చాదాపు ఎనుబది మంది శాసన సభ్యులైరి. ఆంధ్రరాష్ట్రవాంఛ శాసనసభలో నాందోళన సాగింప తలంపులు బయలుదేరుచున్నవి.

ఈవిధముగ నాందోళన మొనరించుచున్న రాష్ట్రవాంఛ యెంత వాంఛనీయమును! అర్హమును! సబబును నై యున్నదో గమనింపదగును. ఆంధ్రులు వైజ్ఞానిక సారస్వత చరిత్రలు ప్రజ్ఞావిశేషములను గలిగినవారే గాక నేటికిని భారతదేశమున జనసంఖ్యలో నాల్గవస్థాన

ము నాకృమించుచున్నారు. అందుల కీ క్రింది అంకెలే నిదర్శనములు.

భాషలు.

హిందీ	మాట్లాడువారి సంఖ్య. 2,58,000.228
బెంగాలీ	2,38,500,000
బీహారీ	2,25,000,000
ఆంధ్రము	2,13,23,202
మరాఠీ	2,00,000,000
తమిళం	2,08,000,000
పంజాబీ	1,00,000,000
రాజస్థానీ	1,00,000,000
కన్నడం	1,00,000,000
ఒరియా	1,00,000,000
గుజరాతీ	1,00,000,000
మళయాళం	1,00,000,000
ఇంగ్లీషు	3,00,000,000

ఇట్టి ప్రబల జనసంఖ్యగల ఆంధ్రులు అనేక ప్రాంతములలో నివసించుట తటస్థించినది విడివిడిగ మైసూరు, హైదరాబాదుసంస్థానములలోను బొంబాయి కలకత్తా: రంగూన్, తమిళ దేశములలోను నున్నారు. అందులో మైసూరు, హైదరాబాదు సంస్థానములలోని ఆంధ్రజిల్లాలు, వాని వైశాల్యము అందలి జనసంఖ్య అంతాంధ్రులసంఖ్య వివరింతును. పరికింపుడు.

ఆంధ్రసమస్య

మైనూరు రాజ్యం.

జిల్లా	వైశాల్యం	జనసంఖ్య	ఆంధ్రులు
కోలారు	3,000	5,000,000	5,000,000
బెంగుళూరు	2,000	10,000,000	10,000,000
తుంకూరు	5,000	5,000,000	5,000,000
చిత్రదుర్గం	5,000	5,000,000	5,000,000
మైనూరు	5,000	5,000,000	5,000,000

మైనూరాంధ్ర	5,000	5,000,000	5,000,000
మైనూరు	5,000	5,000,000	5,000,000

నైజాం ఆంధ్రులు

నైజాంప్రాంతమునగల ఆంధ్రులలో నుత్తేజము ప్రబలెను. భాషాప్రచారము కొంతలో కొంత సాగింప బడుచుండెను. ౧౯౧౫వ సంవత్సరం నైజాం ఆంధ్రజన కేంద్రసంఘ నిర్మాణము గావించబడెను. ప్రథమ ఆంధ్రమహాసభ మెదకుజిల్లా జోగిపేటలోను, ౨ వ మహాసభ నల్లగొండజిల్లా దేవరకొండయందు ౧౯౩౦వ సంవత్సరమునను, మూడవమహాసభ ౧౯౩౪ సంవత్సరములో ఖమ్మంమెట్టలోను జరిగినది. ప్రభుత్వ నిర్బంధమువల్ల ప్రస్తుతము సభలు జరుగుటలేదు. గ్రంథాలయోద్యమము, భాషాప్రచారోద్యమము నిర్వహింప బడుచున్నది. నైజాంలోని తెలుగుభూమిని తెలంగాణ అందురు. ఆ తెలంగాణ వివరము లివి:

తెలంగాణా.

జిల్లా	వై.కా.ల్యం	జనాభా	అంధులు
హైదరాబాదు	53	4,66,894	1,73,357
నిజామాబాదు	3,265	6,23,225	5,45,198
అట్రాఫ్-ఇ-బల్కా	2,651	4,99,661	3,97,612
వరంగల్	7,944	11,17,693	9,49,488
కరీంనగర్	5,7221	2,41,405	11,68,062
అదిలాబాద్	7,294	7,62,030	4,63,558
మెదక్	3,198	7,38,665	6,39,350
మహబూబ్ నగర్	5,326	9,71,616	8,21,802
నల్లగొండ	6,049	11,33,409	10,29,506
తెలంగాణా	41,449	69,11,244	60,85,983
వై.కా. సంస్థానం	86,698	1,44,36,148	69,72,534

ఇంతియేగాక ఇతర ప్రదేశాలలోను ఆంధ్రులు విశేషముగ నున్నారు.

ప్రదేశం	సంఖ్య
తమిళదేశంలో	30,00,000
సింహళంలో	200
బర్మాలో	1,20,000
బొంబాయిలో	2,00,000
కలకత్తాలో	3,00,000
బస్తరు సంస్థానంలో	48,000
మారిషస్ లో	50,000

(మారిషస్ దక్షిణాఫ్రికాలోనిది) ఇంకా ఇతర

ఆంధ్రసమస్య

అనేక ప్రాంతాలలో విరివిగ ఆంధ్రులు జీవనార్థమై వివిధ వృత్తులలో నున్నారు.

ఇది ఇట్లుండ ఇప్పుడు బ్రిటీషుచే పరిపాలింపబడు చున్న ప్రాంతములలోనికి తేబడిన ఉత్తరసర్కారులు దత్తమండలములు (ఇది నీచవాచకముగ నుండుటచే దీనిని రాయలసీమయని వ్యవహరించు చున్నాము.) నెల్లూరు, చిత్తూరు మండలముల వైశాల్యము జనసంఖ్య నరయుటకు ముందుగ నొక విషయము చెప్ప వలసియున్నది. ఒరిస్సాలోనికి ఆంధ్రప్రాంతములగు జయపురం, బరంపురం, పల్లాకిమిడి ప్రాంతములు పోవు టచే నేడు గంజాంజిల్లా చెన్నరాజధానిలో నంతరించెను. అందుచే ఇక లెక్కలలోను (మరల నా ప్రాంతములు ఆంధ్రభూమిలోనికి వచ్చువరకు) వానిని విడిచివేయవల సినదేగదా! దీనికితోడు మదరాసు నగరము, సగము భాగము ఆంధ్రుల దనకతప్పదు. అందుచే ఆంధ్ర ప్రాంతము లెక్కల గమనించునపు డా లెక్కలును గ్రహింపవలసినదే!

ఆంధ్రరాష్ట్రము.

జిల్లాలు
విశాఖపట్నము
తూర్పుగోదావరి
పశ్చిమగోదావరి

వైశాల్యము
౯,౩౨౭
౬,౨౨౦
౨,౩౬౧

జనసంఖ్య
౩౪,౦౭,౩౦౪
౧౯,౨౦,౫౪౨
౧౨,౨౩,౦౫౬

ఆంధ్ర సమస్య

కృష్ణ	3,౫౪౭	౧౨,౫౪, ౨౦౮
గుంటూరు	౫,౭౫౭	౨౦,౫౩,౬౬౦
నెల్లూరు	౭,౯౪౯	౧౪,౮౬, ౨౨౨
కడప	౫,౯౧౯	౯,౪౯, ౩౯౭
కర్నూలు	౭,౫౮౧	౧౦,౨౪, ౯౬౧
బళ్ళారి	౫,౩౧౩	౯,౫౩, ౭౭౪
ఆనంతపురం	౬,౭౪౧	౧౦,౫౦, ౪౧౧
చిత్తూరు	౫,౯౦౧	౧౪,౪౭, ౧౦౩
మద్రాసునగరం	౧౫	౩,౨౩, ౬౧౫
చెంగల్పుట్టుపగం	౧,౫౩౦	౧,౦౯, ౦౪౬

ఆంధ్ర దేశం	౬౭,౪౯౧	౧౭౧,౦౪; ౮౯౭
ఒరిస్సాలో పోయింది	౨౬,౦౦౦	౨౬,౦౧, ౬౫౨

ఈ ఆంధ్ర రాష్ట్ర వైశాల్యము బరికించినగాని, జనసంఖ్య బరికించినగాని ఆంధ్రజిల్లాలు రాష్ట్రాన్ని త కలిగియున్నవాయని ఆలోచన బయలుదేర నవశ్యమేలేదు. భారతదేశములోని రాష్ట్రముల వివరముల బరికింపుడు.

రాష్ట్రాల వివరము.

రాష్ట్రం	వైశాల్యం (చ. మైళ్ళు, వేలలో)	జనసంఖ్య (లక్షలలో)	చ. మైలుకు జనసాంద్రత
ఆంధ్ర	౬౭	౧౭౧	౨౫౫
మదరాసు	౧౧౬	౪౪౦	౩౯౮
బొంబాయి	౭౭	౧౮౦	౨౩౪
బెంగాల్	౮౨	౫౦౧	౬౧౧
సంయుక్త	౧౦౭	౪౮౪	౪౫౨

ఆంధ్రసమస్య

పంజాబు	౯౯	౨౩౬	౨౩౪
బీహార్	౭౬	౩౨౪	౪౨౬
మధ్యరాష్ట్రం	౯౯	౧౫౩	౧౫౪
ఆస్సాము	౫౫	౮౬	౧౫౬
సరిహద్దు	౧౩	౨౪	౧౬౯
ఒరిస్సా	౩౨	౮౩	౨౫౮
సింధు	౪౬	౩౯	౮౫
అజ్మీర్ మార్వారా	౨	౫	౨౦౬
ఆంధ్రమాన్	౩	౨౯	౯
బెలూచిస్థాన్	౫౪	౪	౮
కూర్	౧	౧	౧౦౨
డిల్లీ	౫	౬	౧౧౧౦
(కర్ణాటక		౬౫	)

ఇందు చివర సదహరించిన అయిదును కమిషనర్ ద్వారా పరిపాలింపబడుచున్న రాష్ట్రాలు. వాని సంగతి మనము తలపెట్టబనిలేదు. కూర్గునమాత్ర మొక చిన్న శాసనసభకలదు. అన్నిచోట్ల రాజప్రతినిధియే స్వయముగ కమిషనరులద్వారా పాలించును. అట్టిది మనము కోరుటయునులేదు. ఈకూర్గులోని శాసనసభ యందు అయిదుగురు ప్రభుత్వ నియోజితులతో ౨౦ మంది సభ్యులుందురు. ఎంత చిన్న శాసనసభ.

ఈ అంకెల బరికించిన వై శాల్యమునను జనసంఖ్య యందును, ఆంధ్రరాష్ట్రవాదమున కర్హస్థాన ముండి

ఆంధ్రసమస్య

నంతనే ప్రయోజనమా? ఆర్థిక స్వయంపోషకత్యముండవలదా యందురు కాబోలు. కానిండు; అదియును పరికింపుడు. ఏయే రాష్ట్రములలో ఎంతెంత వచ్చుచున్నదో, అందు ప్రాత (౧౯౧౯) శాసనము ననుసరించిన రాష్ట్రముల ఆదాయవ్యయముల నొకసారి మున్నుండు పరికింపుడు.

రాష్ట్రాదాయములు (లక్షలలో)

(1935-36 సం॥)

రాష్ట్రం	ఆదాయం	వ్యయం	ఫలితం
మద్రాసు	1572	1604	— 32
బాంబాయి	1480	1508	— 28
బెంగాల్	1143	1158	— 15
సంయుక్త	1179	1184	— 5
సంజాయి	1046	1057	— 11
బీహారు-ఒరిస్సా	554	561	— 7
మధ్య	456	481	— 25
అస్సామ	236	283	— 47
సరిహద్దు	170*	176	— 6
ఆంధ్ర	727	720	+ 7

(* కేంద్ర ప్రభుత్వనహాయంతో)

నూతన శాసన మమలునకువచ్చి సంవత్సరము గడచి రెండవసంవత్సరములొ నుండగా ప్రాతలెక్కలేల

ఆంధ్రసమస్య

యందురా? గడచుచున్నది ౧౯౩౭-౩౮ సంవత్సర మైనప్పటికిని ఈ సంవత్సరపు అంకెలు లభ్యముకాలేదు. ఇంకను ఆయా రాష్ట్రముల అంచనా నివేదికలు బడ్జటులు తయారుకాకపోవుటే యందుకు కారణము. అందుచే ౧౯౩౬-౩౭ సంవత్సర నివేదికల ననుసరించిన రాష్ట్ర దాయ వ్యయముల నీక్రింద నుదహరించుచున్నాను.

రాష్ట్రదాయవ్యయములు.

(అక్టోబర్ 1936-37)

రాష్ట్రం	ఆదాయం	ఖర్చు	ఫలిత
మదరాసు	1590	1590	0
బొంబాయి	1204	1203	+ 1
బెంగాలు	1149	1191	— 42
సంయుక్త	1171	1245	— 74
పంజాబు	1080	1078	+ 2
బీహార్	470	482	— 12
మధ్యరాష్ట్రాలు	481	490	— 9
అస్సామ	237	300	— 63
సరిహద్దు	1700	180	— 10
ఒరిస్సా	1630	163	
సింధు	3130	313	
ఆంధ్ర	727	720	+ 7

ఈ అంకెల బరికించినపుడు ఆంధ్రరాష్ట్ర మొత్త ఆర్థిక సౌష్టవత గలిగినదో, సూతనముగ నిర్మాణము

గావించిన రాష్ట్రములకన్న నెంత అధికార్థముగ నున్నదో బోధపడినను ఆంధ్రరాష్ట్రమునకే ౭౨౭ కోట్ల ఆదాయ మెటులు వచ్చినదా, నోటికి అంకెలు వేసిరా, యని అనుమానము కలుగవచ్చును. ఈ ఆంధ్రరాష్ట్రాదాయమున కాధారమిదిగో:

ఆంధ్రరాష్ట్రము

కాఖలు	ఆదాయము
భూమిశిస్తు	3,90,66,747
ఎక్సైజుపన్ను	2,40,28,437
రిజిస్ట్రేషను	9,45,882
స్టాంపులు	46,12,480
అడవులు	21,48,362
ఉప్పు	18,51,966
జమీలవల్ల	17,36,124
ఆంధ్రరాష్ట్రం ఆదాయము	7,43,90,018

ఇందులో ఇంకను కొన్ని లెక్కలు రావలసియున్నవి. ఆరావలసినవటుండ ఇప్పటికేర్పడిన సంఖ్యలోనే ౧౯ లక్షలు తగ్గింపబడియే అంచనా వేయబడెను. ఇప్పుడు మద్రాసు రాజధాని ప్రభుత్వమునకు ఆంధ్రజిల్లాలయందయిన ఖర్చుల నన్నింటిని తేల్చియే ఈ ౭౨౦ లక్షలుగా నిర్ణయింపబడెను. ఈ ఆయవ్యయములకు సంబంధించిన అంకెల నింకను యివ్వగలనుగాని గ్రంథాంతరమగునని వెనుకాడవలసివచ్చెను. ఇంతకన్న ఎక్కువ ఆదాయ

ఆంధ్రసమస్య

మును, తక్కువ వైశాల్యమును, తక్కువ జనసంఖ్యయు గల కొన్ని దేశములు (పిదేశాలలో) స్వతంత్ర దేశములై సర్వతంత్ర స్వతంత్రముగ వ్యవహరించుచున్నవి.

ఉదాహరణార్థ మ్మీ క్రింది దేశముల బరికింపదగును

నానా దేశాలు

దేశం	వైశాల్యం	జనాభా	రాజ్యాంగం
ఆంధ్ర	67,491	1,71,04,897	?
జిక్సోస్టోవికియా	54,000	1,46,00,000	ప్ర.
డెన్మార్కు	16,570	35,00,000	రా
డొమినికన్ రిపబ్లిక్	19,300	10,22,000	ప్ర.
గ్రీసు	50,000	62,05,000	రా
ఇర్లాండు	32,400	30,00,000	ప్ర.
పాలస్తైయిన్	10,000	10,35,000	ప్ర.
పోర్చుగల్	35,410	15,00,000	ప్ర.
సింహళము	25,000	45 00,000	కా.
మళయా	31,000	35,00,000	కా.

నూచన—ప్ర — ప్రజాస్వామికము, రా, రాజరికము
ఆ— అధినివేశము, కా. కాలనీ రక్షితరాజ్యము

ఇన్ని అర్హతలు అవకాశములున్న ఆంధ్రజిల్లాలు ప్రత్యేక రాష్ట్రముగ విభజించుట కింత అలసత్వమేలనో పరిపాలనా సౌకర్యములును, జిల్లాల సౌష్ఠవమును, శాసన సభా ప్రాతినిధ్యావకాశములును యెటులున్నవో వానిని

బరికింపుడు. జిల్లాల సంఖ్య ఎసెంబ్లీ కాన్సిలు సభ్యుల సంఖ్య నుదహరింతును.

రాష్ట్రాలు.

రాష్ట్రం	జిల్లాలు	ఆసెంబ్లీ	కాన్సిలు
మదరాసు	26	215	56
బొంబాయి	20	175	30
బెంగాలు	28	250	65
సంయుక్త	48	228	60
పంజాబు	29	175	లేదు
వీహార్	17	152	30
మధ్యరాష్ట్రాలు	22	112	లేదు
అస్సామ	12	108	31
సరిహద్దు	5	50	లేదు
ఒరిస్సా	7	60	లేదు
సింధు	9	60	లేదు
ఆంధ్ర	12	150	వలదు

ఏ విధముగ బరికించినను రాష్ట్రముకాదన వీలు లేదు. రాష్ట్రస్వపరిపాలన మొనఁగితిమని ప్రభుత్వము వారు ఇటు జిల్లా కలెక్టరులచుండి బ్రిటీషు ప్రధానివరకు గల అంతస్తులవారి అధికారులందరు ఏకరపు పెట్టుచున్న ఈ దినములలో గవర్నరులు మంత్రుల పరిపాలనములో జోక్యము కలిగించుకొనము అని హామీనిచ్చినచో నది రాష్ట్ర స్వపరిపాలనమే యనియు అట్టిహామీలో అయిదు సంవత్సరముల పాటు రాజ్యము పాలింపబడిన నది స్వ

ఆంధ్రసమస్య

రాజ్యము కాగలదనీ దేశీయ నాయకులు గంభీర నినాదముల నొనరించుచున్న ఈదినములలో ఆంధ్రుల కాంధ్ర రాష్ట్రమే యుండిన నెంత యభ్యున్నతికి రాగలిగెడి వారోకదా ! రాష్ట్రాందోళనము బయలుదేరదీసి ముప్పది సంవత్సరములు కావచ్చినను ఆంధ్రరాష్ట్రము బడయ లేక పోయితిమి.

తీవ్రాందోళన అవసరం

ఆంధ్రులలో రాష్ట్రమునకై కలుగవలసినంత ఆందోళనము ప్రబలలేదు. హృదయావేదన కలుగలేదు. సామాన్యమగు నాందోళనముతో జాలదు.

ఇప్పటికై నను ఆంధ్రులందరేకకంఠముతో ఆంధ్రరాష్ట్రము నాకాంక్షింతురేని ఆ హృదయావేదన బయలుదేరవలెను. సైమన్ ఇదివరలో ఆంధ్రరాష్ట్ర సమస్య తీవ్రాందోళనముగ గన్పించినదనినాడు. అంత ఆందోళన కన్పించినను మనము రాష్ట్రమును బడయ లేక పోయితిమి. నేడటులగాదు. అధికతర తీవ్రసంచలనము గావించవలెను. అటు శాసనసభలలోను, ప్రభుత్వముద్వారాయును ఇటు ప్రజాప్రబోధమువలనను సంచలిత మొనరించవలెను.

౧౯౩గీ శాసనం

౧౯౩గీ వ స॥ ఇండియా శాసనములోని ౨౯౦ శ్లోకము నాధారపరచుకొని ఆంధ్రరాష్ట్రమును సృష్టించవచ్చును. నేడు సృజించవలెను. ఈ సెక్షనులో యిట్లున్నది.

“ఈ సెక్షనులోని అవకాశముల ననుసరించి సార్వభౌముడు అర్ధరు ఇన్ కౌన్సిలుద్వారా

- (ఎ) నూతన రాష్ట్రమును సృజించవచ్చును.
- (బి) ఏరాష్ట్ర వైశాల్యమునేని హెచ్చింపవచ్చును.
- (సి) ఏరాష్ట్ర వైశాల్యమునేని తగ్గించవచ్చును.
- (డి) ఏరాష్ట్ర సరిహద్దులనేని మార్చవచ్చును.”

అయితే అట్టి మసాయిదా యేదేని పార్లమెంటు ముందు ప్రవేశపెట్టబడుచో సార్వభౌముడు కోరినవిధముగా ఫెడరలు ప్రభుత్వముయొక్కయు, ఫెడరలు శాసనసభల యొక్కయు ఈ అర్ధరువలన ఫలితమును బొందు రాష్ట్రముయొక్క లేక రాష్ట్రముల యొక్క ప్రభుత్వపుటభిప్రాయమును, శాసనసభల యొక్కయు అభిప్రాయమును స్టేటు కార్యదర్శి సమీకరించవలెను.

౨౯౦ వ సెక్షను అనినంతనే ఫెడరేషను అమలు కు వచ్చిననేగదా ఆంధ్రులు రాష్ట్రమును బడయగలుగుటయని తలంపబనిలేదు. ౨౯౦ వ సెక్షనులో నుదహరింపబడిన ఫెడరేషను శాసనసభలు అనునది ౩౧౬ వ

ఆంధ్రసమస్య

సెక్స్ ను ప్రకారము ఫెడరేషను అమలునకు వచ్చువరకు ఇండియా శాసనసభలుగ వ్యవహరింపబడవలెననియు, ఫెడరల్ కార్యవర్గము గవర్నరుజనరల్ అనునవి గాగా శాసనము రద్దయినప్పటికిని అమలునందేయుండునని 312 వ సెక్స్ నునం దుదహరింపబడి యున్నది. అందుచే రాష్ట్రము విభజింపబడుటకు ఫెడరేషను అవసరంలేదనియు, గాకి శాసనముచే యేర్పడిన రాష్ట్ర ఎసెంబ్లీ కొన్నిలును, రాష్ట్రప్రభుత్వమును గాగా వ శాసనము క్రింద నిర్వహింపబడుచున్న భారతశాసనసభ (డిప్లీ ఎసెంబ్లీ, స్టేటుకొన్నిలు) లును; గవర్నరుజనరల్ ఇన్ కొన్నిలనుపేరిట వ్యవహరింపబడు కేంద్ర ప్రభుత్వమును చాలుననియు, రాజ్యాంగశాసన నిబంధనలేవియు అడ్డు తగులనేరవనియు తేలిపోవుచున్నది.

గాకి వ ఇండియా శాసనములోని 200 వ సెక్స్ నును నాథారపరచుకొని “నూతన రాష్ట్రమును సృష్టించవచ్చును. కాదు-సృష్టించవలెను.”

నేటి శాసనము ప్రకారము అధికారముస్వీకరించ వలసిన అధికసంఖ్యాకపక్షము కాంగ్రెసు అధికారము స్వీకరించినది, రాజ్యాంగము నడపుచున్నది.

ఇట్టి పరిస్థితులలో నాంధ్రుల కర్తవ్యమేమి? ఆంధ్ర వ్యక్తిత్వము విస్మరింపరానిది. విస్మరింపబడనిది.

ఆంధ్రరాష్ట్ర విభజనము కాంగ్రెసు కార్యవర్గము చేతిలోనున్నది. కాంగ్రెసు తన రాజ్యాంగములో నిది వరకే ఆంధ్రరాష్ట్రము నిచ్చినది. మదరాసు రాజధాని శాసనసభలలో కాంగ్రెసుదే ; బలము. ప్రభుత్వము కాంగ్రెసుమంతులది. కాంగ్రెసు రాష్ట్రములలో మంత్రాంగములను కాంగ్రెసు కార్యవర్గమే నడుపుచున్నది. ౨౦-౬-౩౭ న సంద్యాలలో ఆంధ్రరాష్ట్రీయ మహాసభ సమావేశమై మదరాసు రాజధానిలోని శాసనసభ్యులు వెంటనే ఆంధ్రరాష్ట్ర ప్రయత్నము రాష్ట్ర, డిస్ట్రిక్ట్ శాసనసభలలో చేయవలసినదని హెచ్చరించుచు తీర్మానించెను. తరువాత చిత్తూరులో ౧౯౩౭ వ సంవత్సరం సమావేశమైన ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసు సంఘము వారు సత్వర ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమును గోరుచు అఖిలభారత కాంగ్రెసు సంఘమువారిని గోరుచు తీర్మానించిరి. శ్రీ డాక్టరు పట్టాభిసీతారామయ్యగారు రాయలసీమయం దంతటను విరివిగ ప్రచారముగావించి ఆంధ్రుల ఐక్యతకు తీవ్రకృషిసల్పిరి.

అటు తర్వాత ఆంధ్రమహాసభ సమావేశము బెజవాడ శ్రీదుర్గాకళామందిరమున శ్రీ కె. కోటరెడ్డిగారి అధ్యక్షతను ౧౯౩౭ సంవత్సరం అక్టోబరు ౨౫ వ తేదీ బ్రహ్మోత్సవముగ జరిగెను. అందులో బాటు ఆంధ్ర

ఆంధ్రసమస్య

ధ్యమ రజతోత్సవమును శ్రీ టి. యన్. రామకృష్ణారెడ్డి గారి అధ్యక్షతను జరుపబడెను. ఆ ఆంధ్రసభలో ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తు స్థలనిర్దేశమువలన సంబంధించిన దానిపై పరిణమించిన తమలోతమకుగల భేదాభిప్రాయమును నిర్మోగమోటముగ వెల్లడించుకొనిరి. అట్టి అభిప్రాయ భేదముల వానాశి ఆంధ్రైక్యత సమకూర్చుటకు తగు నిర్ణయమునకు వచ్చుట కొక ఉపసంఘము నిర్మాణముగావించిరి. ఈ ఉపసంఘ నిర్ణయమైన తర్వాత రాయలసీమలో ఆంధ్రమహాసభ జరుపుటకు నిర్ణయించిరి.

ఇంతలో అక్టోబరు ౨౫ వ తేదీ కలకత్తాలో శ్రీ జవహర్‌లాల్ నెహ్రూగారి అధ్యక్షతను సమావేశమైన అఖిలభారత కాంగ్రెసు సంఘమున శ్రీపట్టాభిగారు పసాదించిన ఆంధ్రరాష్ట్ర తీర్మానము ఏకగ్రీవముగ అంగీకరింపబడుటయే గాక భాషా ప్రయుక్తముగ అన్ని రాష్ట్రములు వెంటనే విభజింపబడుటకు కాంగ్రెసు మంత్రాంగములు తీవ్రప్రయత్నములు చేయుటకును, అవసరమగు తీర్మానములు శాసనసభలలో నెగ్గించుటకును తీర్మానింపబడెను.

ఆంధ్రమహాసభ ఉపసంఘమువారు ౧౯౩౭ నవంబరు ౧౪వ తేదీ చెన్నపురిలో శ్రీబాగ్‌నందు సమా

వేశమై ఒక నిర్ణయమునకు వచ్చిరి. ఆ నిర్ణయమే శ్రీబాగ్ ఒడంబడిక. దానిని హిందూపురంలో డిసెంబరు ౧౮ వ తేదీ సమావేశమైన ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసు సంఘమువారు అంగీకరించిరి.

శ్రీబాగ్ ఒడంబడిక.

౧. ఆంధ్రులలో సంస్కృతి, సాంఘిక ఐకమత్యము పెంపొందుటకును, వైజ్ఞానిక కేంద్రములను ఆంధ్రదేశము నంతటికిని నుపయోగపడజేయుటకును, ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమును వాత్తేరులో నొక కేంద్రమును, అనంతపురంలో నొక కేంద్రముగా ఆభివృద్ధిపరచవలెను. ఇతర కళాశాలలను తత్సంబంధమగు విషయపరిజ్ఞానమున కనుకూలమగు చోట్ల నెలకొల్పవలెను.

౨. రాయలసీమ వెల్లూరు జిల్లాలలో వ్యవసాయ ఆర్థిక ఆభివృద్ధి కోస్తాజిల్లాలలో సరిసమానముగా కలుగు నిమిత్తమై పడేండ్ల వరకును అవసరమగుచో అంతకంటె ఎక్కువకాలముగాని, నీటిపారుదల స్కీములను ముఖ్యముగా పినాకెనీ కృష్ణా నదుల నీటినిగురించిన వానికే పైనపేర్కొనబడిన జిల్లాల మేలునిమిత్తమై, ప్రాధాన్యమివ్వవలసినదనియు, మేజరుప్రాజెక్టుల విషయమున గూడ పడేండ్ల కాలము ఈజిల్లాల ఆభివృద్ధికొరకే ప్రభుత్వదృష్టి కేంద్రీకరింపబడవలెననియు, ఎప్పుడైనను పైనదుల నీటిపంపకము విషయమై తగాదాలు కలిగినప్పుడు మీద పేర్కొనబడిన జిల్లాల అవసరమును మొ

ఆంధ్రసమస్య

దటి తీర్చవలెననియు, ఈ విధానము నేటినుండియే ప్రభుత్వము ఆమ
లనకు తే బ్రయత్నింపవలయుననియు,

3. జిల్లా కింతమందియని సమానసంఖ్యగల ప్రాతినిధ్యము
కాసనసభలలో నుండును.

౪. విశ్వవిద్యాలయము, హైకోర్టు, ముఖ్యపట్టణము, ఈమూడును
ఒక్కచోటనేచేర్చి ఒక్కప్రదేశమునకే ప్రాముఖ్యము నిచ్చుటకం
టె వేరువేరు ప్రదేశములలో నుండుట మంచిదని తలంచుచు, విశ్వ
విద్యాలయము ఉన్నచోటనే ఉండవచ్చుననియు, హైకోర్టు ముఖ్య
నగరము కోస్తా జిల్లాలలోను, రాయలసీమలోను ఉచిత ప్రదేశ
ములలో నుండవలెననియు ఇందులో ఏదికావలెనో రాయలసీమ
వారే కోరుకోవలెను.

౫. ఈ ఒడంబడిక ఉభయుల అంగీకారముపై మార్పుకొన
వచ్చును.

ఆంధ్రసాహార్ద సంఘము.

ఈ ఒడంబడికపై ఉత్తరాంధ్రుల ప్రజాసామా
న్యాభిప్రాయమును తీసికొనుట సమంజసమని-అవసరమని
తలంచి ౧౯౩౮ జనవరి ౧౭ తేదీ మొదలు ౧౦ దిన
ములు “ఆంధ్ర సాహార్ద సంఘ” మను పేరిట శ్రీ కె.
కోటిరెడ్డి గారి నాయకత్వమున రాయలసీమ సోదరులును
ఉత్తరాంధ్ర సోదరులును కలిసి, కృష్ణా, ఉభయగోదా

వరి విశాఖపట్నం, గుంటూరు జిల్లాలలోని ముఖ్యపట్టణములలోను, అందేకాక ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రాంతములనుండి విడివిడిపోయిన బరంపురం పర్లాకిమిడిలకును వెడలి బహిరంగ గనభలు గావించి, ఇష్టాగోష్ఠి జరిపి, చర్చలుజరిపి ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్యముబడసి ఈ ఒడంబడికపై సర్వతో ముఖముగా అంగీకారమును బడసిరి. ఆంధ్రవాంఛ బలీయమాయెను. ఆంధ్రులని సగర్వముగ చెప్పగలిగిన ఆశజనించెను. ఆంధ్ర విద్యార్థులు విశాఖపట్నమునను, చెన్నపురిలోను గావించిన ఆంధ్రోత్సవమును బ్రహ్మాత్మవముగ దిగ్విజయముగ జరిపి ఆంధ్రోద్యమమనిన కనురెప్పలు వ్రాలుచున్న ఇంగ్లీషు పత్రికాధిపతుల కన్నులు తెరువగలిగిరి.

రాష్ట్ర శాసనసభలు.

ఈ ఆందోళనా ఫలితముగ ఈ ప్రచారఫలితముగ, ఈ ఐక్యీకరణ ఫలితముగ, రాష్ట్రకాంగ్రెసు సంఘము యొక్కయు, తదధ్యక్షులగు శ్రీ డాక్టరు పట్టాభిసీతా రామయ్యగారి తీవ్రకృషి ఫలితముగను 80 మంది కాంగ్రెసు శాసనసభ్యులు రాష్ట్ర తీర్మానమును పార్టీలో ప్రవేశపెట్టవలసినదిగ కోరిన దాని ఫలితముగను మద్రాసు శాసనసభలలో రాష్ట్ర తీర్మానము ప్రవేశపెట్టబడెను. ఈ తీర్మాన విషయంలో ఆంధ్రరాష్ట్ర విభజన విషయమే ఉపపాదించుటయూ లేక, భాషా ప్ర

ఆంధ్రసమస్య

యుక్తముగ రాజధానిలోని అన్ని భాషా ప్రాంతములను పునర్విభజించు తీర్మాన ముపపాదించుటయా యనియు, తీర్మానము ప్రభుత్వమే ఉపపాదించుటయా లేక అనధికారవృత్తాంతములు పపాదించుటయా యనియు చర్చించి ఎట్టకేలకు శ్రీ దేశభక్త కొండా వెంకటప్పయ్యగారిచే ఉపపాదించబడి రాజధానిలోని ఆంధ్రము, తమిళము, కర్ణాటకము, కేరళము అధిక సంఖ్యగ మాట్లాడు ప్రాంతములను భాషా ప్రయుక్త రాష్ట్రములుగ విభజింపవలెనని ఇండియా కార్యదర్శినికోరుచు మదరాసు అసెంబ్లీలో ౧౯౩౮ సంవత్సరము మార్చి ౩౦వ తేదీనను, కౌన్సిలులో ౩౧ వ తేదీనను ఏకగ్రీవముగ తీర్మానింపబడెను. పలు రాష్ట్రములలోనున్న కర్ణాటక ప్రాంతములను ఏక రాష్ట్రముగ నిర్మించవలసినదిగా ఇండియా కార్యదర్శిని కోరుచు బొంబాయి రాజధానిలోని ఎసెంబ్లీయును కౌన్సిలును ఏకగ్రీవముగ ఏప్రిల్ (౧౯౩౮) నెలలో తీర్మానించిరి.

బొంబాయి ప్రభుత్వము కర్ణాటక రాష్ట్ర తీర్మానమును గురించి మదరాసు ప్రభుత్వమునకు వాసిరని తెనియుచున్నది. చెన్నరాజధాని మంత్రివర్గమువారు చెన్నరాజధానిని భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రములుగ విభజింపవలెనని డిప్లీ ప్రభుత్వమునకు గట్టిగ వాసిరని

యు, అందు ఆంధ్రులవాంఛ బలీయమనియు, అన్ని అర్హతలు కలవని ప్రత్యేకముగ వ్రాసిరనియు తెలియుచున్నది. ఇకమిగిలినది డిల్లీ శాసనసభలలో గూడ తీర్మానించు నటులజేయుట; ఇండియా ప్రభుత్వాంగీకారమును పార్లమెంటుకు పంపునట్లుచేయుట; ఆంధ్రులు స్వీయరాష్ట్రమును బడయుట; ఇవి జరుగవలెను. అందుకై ఆంధ్ర రాష్ట్ర కాంగ్రెస్ సంఘమును, ఆంధ్రప్రజలును, కాంగ్రెసు కార్యవర్గమును తీవ్రమగు వత్తడిచేయవలెను. సత్యరాంధ్రరాష్ట్రసిద్ధికై ఇంగ్లాండుకు రాయబార మంపవలెను.

ఏనాడో భాషాప్రియుక్త రాష్ట్రవాదము సంగీకరించిన కాంగ్రెసుపాలనములో, రాజకీయముగ ఆంధ్రులకు రాష్ట్రమొసంగి ఆంధ్రజాతి పూర్వగౌరవస్థానమున నిలచుట కవకాశమొసంగిన కాంగ్రెసు రాజ్యములో, ఆంధ్రరాష్ట్రము బడయవలెను. దేశమున సాధికతర ప్రబోధము ఆందోళనము జరుపబడవలెను. అందున నాంధ్రరాష్ట్ర సమస్యయే తీవ్రరూపముదాల్చి బెంగాలు విభజనమున నవవంగీయులు చూపిన ఉత్సాహమును వెల్లివిరియించి రాష్ట్రమును సముపార్జించవలెను. ఇప్పుడే ప్రజల ప్రబోధింపవలెను.

ప్రతిభాపూర్వకముగా
సమస్యను పరిష్కరించుట

ఆంధ్రసమస్య

పల్లెలలో ప్రబోధము

పల్లెపల్లెలలోను ఆంధ్రప్రబోధ మొనరింపబడవలయును అధికారి మొదలు అనధికారివరకు, కృషీవలుడు మొదలు రాజేంద్రునివరకు ప్రతి పల్లెయందును ప్రతి కుగ్రామము నందును, ప్రతి కుటీరమునందును, ప్రతి బస్తీయందును గ్రామ సభలు, ఫిర్కా సభలు, తాలూకా సభలు, మండల మహాసభలు గావించి జగజ్జేగీయమానమగు ప్రబోధము గావింపవలెను. ప్రతి సభనుండియు జిల్లా కలెక్టరు, గవర్నరు, గవర్నర్ జనరల్, ఇండియా కార్యదర్శులకు చిట్టచివరకు సార్వభౌమునకును

“చారిత్రకముగ కీర్తిస్తు పూర్వమునుండియు ప్రఖ్యాతిగడించి నట్టియు, రాజకీయముగ నొకప్పుడు భారతదేశము నేకచక్రముగ నేలినట్టియు, వైజ్ఞానికముగ ప్రపంచవిఖ్యాతి బడసినట్టియు, ఆర్థికముగ స్వయంపోషకమైనట్టియు, భాషావిషయకముగ స్వతంత్ర సారస్వతమును గలిగినట్టియు, ఆత్యంతవైకాల్యమును, నధిక జనసంఖ్యయు గలిగియున్న ఆంధ్రభూమిని వెంటనే ప్రత్యేకరాష్ట్రముగ నేర్పరుపవలెనని ప్రభుత్వమువారిని ఆంధ్రు లైక్యకంఠముతో, తీవ్రముగ నర్థించుచున్నారు.”

అను తీర్మానమును ప్రతీసభయందును గావించి వంపుడు. మహాజరులవంపుడు. రాయబారములనడుపుడు. ప్రాంతమునగల అధికారులకడకు య-త్రీల సాగింపుడు.

మన మాంధ్రులము, ఆంధ్రరాష్ట్రము లభించు
 నంతవరకు నిరంతరము కృషిచేయుట మనవిధి. భారత
 దేశములో భాషాప్రయుక్తముగ రాష్ట్రములు విభజింప
 బడవలెనని ప్రాతిపదిక వేసినది మనము, ఆంధ్రులము.
 బహుశః అట్టి రాష్ట్రములు విభజింపబడవలె ననుకొను
 టలో- బడయుటలో- చిట్టచివరవార మగునదియును
 ఆంధ్రులమగు మనమేగాబోలు. వైశాల్యము, ఆదా
 యము, జనసంఖ్య అన్ని వున్నవికాని రాష్ట్రములేదు.
 అందులకు కారణము ఆంధ్రుల దౌర్భాగ్యమే! రాష్ట్రాం
 దోళన బయలుదేరదీసి ముప్పది సంవత్సరములు కావ
 చ్చినను రాష్ట్రము బడయలేకబోయితిమి. నిన్నగాక మొ
 న్న తమకు రాష్ట్రము కావలెనని కండ్లుతెరిచిన సింధు,
 ఒరిస్సాలు మనలను నడుమనెక్కడనోత్తొక్కివేసి తాము
 తమ స్వరాష్ట్రములను సముపార్జించుకొనిరి. మన ఆందో
 శనము అరణ్యరోదన మైపోయినది. ఆంధ్రరాష్ట్ర
 సమస్యయే అంతరించినదా యనిపించుచున్నది. ఆంధ్ర
 విశ్వవిద్యాలయము అవతరించి అసలున కెసరుపెట్టినది.
 ఆంధ్రులలో అంతర్భేదములు, వివాదములు, పరస్పర
 ద్వేషములు జనింపజేసినది. రాయలసీమను ఆంధ్ర
 సీమనాండి అంతరింపజేసి అరవచదువుల కంటగట్టినది.
 రాయలసీమవారి నుత్తరాంధ్రులపై తీవ్రభేదభావమును

ఆంధ్రసమస్య

పెంపొందింప జేసినది. అది అంతరించనేలేదు. ఇట్టి విషమపరిస్థితులు కష్టారజూచుచు నూరకుండవలసిన దేనా? ఉత్తరాంధ్రులు పశ్చిమాంధ్రులను దూరస్థులుగ తలంచుట నహింపరానిది. దీర్ఘనిద్రా ముద్రితంబై కదలకున్న ఆంధ్రుల చలనకక్షికి కదలిక కలుగవలెను. ఇప్పటికై నను గృహచ్ఛిద్రములను, ఈతిబాధలను. నరి చేనుకొందురా లేక ఉత్తరాంధ్రులు వేరని, పశ్చిమాంధ్రులు వేరని, దక్షిణాంధ్రులు వేరని యెవరికివారు గిరి గీచుకొని ఖండఖండములుగ విడిపోవలసినదేనా? ప్రభుత్వమువారు వంగదేశమును విభజించినంతనే దేశమునందంతటను అగ్నిపర్వతము ప్రజ్వరిల్లినట్లు ఆందోళనా జ్వాలలను లేవదీసి వంగీయు లఖండవిజయమును పొంది యుండగా మనమో చేతులార జన్మభూమి ముక్క ముక్కలుగ చేసికొన బ్రయత్నించుచున్న నిర్వీర్యులము. దద్దమ్మలము! ఇదియే కాబోలు ఆంధ్రతత్వము! ఇది యేనా, మనప్రజ్ఞ! ఉత్తరాది దక్షిణాది పశ్చిమాది వారందరు ఆంధ్రులుకారా? వారికి వీరికి భేదమేమి? వారు మాట్లాడునది తెలుగుకాదా? మన కమ్మదనపు దియ్యని తెలుగుకాదా ! మనయందర ఆదర్శములు, సాంప్రదాయములు, శ్రద్ధాభక్తులు ఒక్కటేకావా ! మనసాహిత్యము, మనచరిత్ర, మన విజ్ఞానము వారి

కెట్లో అట్లే మనకును పూజనీయములుకావా! ఆరాధ్యము
ములుకావా! తిక్కనతెలుగు బిగ్గపును, వేమన జీవన
నందేశమును, పెద్దనామాత్యుని సరసకవితా చాతుర్య
మును, పోతనామాత్యుని భక్తిప్రపూరిత కావ్యమాధు
ర్యమును, బసవారాధ్యుని భావగాంభీర్యమును నన్న
పాద్యుని యుభయభాషా పాండితిని ఆంధ్రులందరును
గోలుటలేదా? ఎందుల కీభేదభావములు! ఎందులకీ
అవిశ్వాస ప్రకటనలు. ఓధ్దులు రాష్ట్రమును సము
పార్జించుకొని సంవత్సరమయ్యును కేంద్రనిర్ణయమున
కింకను పెనగులాడుచుండ, ఏమియులేని ఆంధ్రులు
కేంద్రసమస్యను సాకుగగొని అసలు మహాదుద్యమమును
మంటగలియజూచి మూలదోయుట భావ్యమా! ఆంధ్ర
మాతృగర్భమును నిర్భేదించు, ఖండఖండములుగ ఖం
డించు, అభాగ్యులమా మనము! ఆహా! ఏమి కాలగతి?
ఎంతటి అజ్ఞానము, ఎంతటి సాహసము, ఎంతటి
దోహము,.... ఆలోచింపుడు. భేదములు త్యజింపుడు.
శాంతిసఖ్యముల నెలకొల్పుడు. ఆంధ్రైకమత్యమును
పునరుద్ధరింపుడు.

“ఆమరావతీ శట్టణమున బాద్ధులు విశ్వ
విద్యాలయములు స్థాపించునాడు,
ఓరుగల్లున రాజ వీరలాంఛనముగ ।
బలుశస్త్రకాలలు నిల్పునాడు

ఆంధ్రసమస్య

- విద్యానగర రాజవీధులఁ గవితకు
పెండ్లిపొందిండ్లు కప్పించునాడు
పొట్నూరికి సమీపమున నాంధ్రసామ్రాజ్య
దిగ్విజయసంధి మెట్టించునాడు

ఆంధ్రసంతతికే మహితాభిమాన
దివ్యదీక్షా ముఖనూర్తితీవరించె
నా మహావేశమర్థించి ఆంధ్రులార
చల్లు డాంధ్రలోకమున నక్షత్రలు నేడు.”

అధికారపీఠముల నధివసించిన ఆంధ్రాభిమానులు
రాష్ట్రవిభజనమగుటకు తీవ్రకృషిచేయుట కవసరమగు
సహాయ సంపత్తులను, ప్రజాభిమతమును, తీవ్రాందోళ
నమును, తీవ్రప్రజోద్యమమును సాగింపవలెను.

ఆంధ్రరాష్ట్రవాంఛను ఆంధ్రులెల్లరు-రెండున్నర
కోట్ల ఆంధ్రులు-ఆంధ్రజిల్లాలలో నుండనిండు ఆంధ్రేకర
ప్రాంతములలో నుండనిండు-వికృతకంఠముతో భూనభోం
తరాశములు బ్రద్దలగునట్లు, భారతదేశమేగాక దూర
ప్రాంతములనున్న ఆంగ్ల దేశమును చలించునట్లు, ప్రభు
వుల సభలు ప్రకంపించునట్లు, ప్రజాసభలు ప్రతిఘ
టించలేనట్లు, ఆంధ్రరాష్ట్రము కావలెనని భేరికాడాండ
డడాండ నినదంబు లజ్జాండమునిండ ప్రకటింపుడు.

ప్రతిచోటను ఆంధ్రప్రభల గట్టి వీరరంగముల చేయుంపుడు. ఆంధ్రోత్సవముల గావింపుడు. ఆంధ్ర ప్రతిమతో, నకుంతితమగు నాంధ్రదీక్షతో ఆంధ్ర మాతృపద సేవనవాంఛతో నిత్య యావనులగు నాంధ్ర యువకు లంతరించలేదని, ఆంధ్రయువకోజ్జీవంబు నిర్జీవంబు కాలేదని మీసై దోడులు వంగయువకులు, సహ చరులు ఓధులు, మీతోడి బంధువులు సైంధవులవలె మీరును దీక్షాబద్ధులై రాష్ట్రమును సముపార్జించి మీ జీవితమును ధన్యమొనరింపుడు. ఆంధ్రరాష్ట్రము లభించిననాడే రెండున్నరకోట్ల ఆంధ్రుల బ్రసవించిన ఆంధ్ర మాతృగర్భము ఫలించినదనదగును. ఆనాడే ఆంధ్రులు సజీవులై యుండిరిని చెప్పుకొనుట కవకాశము కలుగును. ఆంధ్రపౌరుషము చావలేదని, ఆంధ్రజాతి అంతరించ లేదని ధృవపరుపుడు.

ఆంధ్రమహాసభను ప్రజాప్రతినిధి సభగను, ఆంధ్ర సమస్యను జీవనసమస్యగను, ఆంధ్రోద్యమమును, ప్రజోద్యమముగను, జేయవలయును. ఆంధ్రరాష్ట్రముంతయు నొక్కమారేని సంపూర్ణయాత్ర జరిపి నిద్రాణమైన ఆంధ్రరాష్ట్రాభిలాషను, విడివడిన ఆంధ్ర పౌరుషమును, మూక్తిభావము వహించిన ఆంధ్రతేజమును పుంజీభూత, మొనరించి యొక్కున్నది ఆంధ్రలోకమునం దంతటను

ఆంధ్రసమస్య

స్నిహగర్జన మొనరించవలెను. ఆంధ్రులయందు నూతన
నోత్సాహమును, ఆచేశమును రేకెత్తించవలెను. ఇదియే
అదను. సమయము మించిన చేయగలిగినదిలేదు.
లెండు! ఆంధ్రులారా, నడుములు బిగియగట్టుడు! దీక్షా
బద్ధులు గండు !

“జాతిన దేశగౌరవము జక్కనదిద్ది మహాంధ్రమండలీ
భారము శ్లాఘనీయముగ బాలనజేసి సమానరాష్ట్రముల్
కూడిమినాశజేయ తెలుగుం బుడమిన్ గయిసేయరయ్య, దీ
క్షారతి నాంధ్రపుత్రులు జగజ్జన ధర్మమె దృష్టినిల్పుచున్”

సహాయపడిన గ్రంథావళి.

—)0(—

గ్రంథము	గ్రంథకర్త
ఆంధ్రోద్యమము	— ఆంధ్రమహాసభవారిది (౧౯౧౩)
ఆంధ్రోద్యమము	— ఆంధ్ర పత్రికవారిది
ఆంధ్రుల చరిత్ర	— చిలుకూరి వీరభద్రరావు (౧౯౧౪)
ధిల్లీ దర్బారు	— కే. వి. లక్ష్మణరావు
కాంగ్రెస్ చరిత్ర	— డా. భోగరాజు పట్టాభిసేతారామయ్య
ఆంధ్రపత్రిక, భారతి, ఉగాది సంచికలు.	
ఆంధ్రపౌరుషము, గ్రంథాలయ సర్వస్వము (పద్యములు)	
For and Against Andhra Province	1913
Report of Joint Parliamentary Committee	1919
Government of India Act	1919
Report of the 1st National Convention	1928
Nehru Committee Report	1928
Swarajya Constitution	1928
Report of the Indian Statutory Commission	1930
Report of Indian Census	1931
Proceedings of the Second Roundtable	
	Conference 1931
Memoranda of the Andhra Mahasabha	1931
White Paper	1933
Report of the Joint Parliamentary	
	Committee 1934
Report on Agricultural Indebtedness	
	(Madras) 1935

Report of the Delimitation Committee
(Madras) 1935

Government of India Act 1935

Report of the Indian Delimitation Committee
(Hamond) 1936

Financial Report by Sir Otto Niemier 1936

Indian Year-book 1937

Hindusthan Year-book 1937

Triveni (February & March 1937)

Budget of the Government of Madras 1936-37

సాధన ప్రైవేట్, ఆనంతపురం.

54

మనసు ఫౌండేషన్
పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం పంఖ్య	TPLA 103 B 177
పుస్తకం పేరు	ఆంధ్రరాష్ట్రము
తారీఖు	25/10/24
మొదలు అట్ట	NO
వెనుక అట్ట	NO
మొత్తం పేజీలు	59
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
భాగం పేజీలు	NO
లేని పేజీలు	no
తయారు చేసినది	RUKSANG
పేజీలు విడదీసినది	RUKSANG
స్కాన్ చేసినది	hema
పరీక్ష చేసినది	SANDHYA
పేజీలు పరిశీలించినది	
లైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చెయ్యబడినది	
తప్పులు	NO
పరిస్థితి	Good